LAZDIJŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS
VISUOMENĖS SVEIKATOS BIURAS

Lazdijų r. savivaldybės 2019 metų visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaita

2020

ĮVADAS

Visuomenės sveikatos stebėsena Lazdijų r. savivaldybėje vykdoma remiantis Bendraisiais savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatais, patvirtintais Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. rugpjūčio 11 d. įsakymu Nr. V-488 „Dėl Bendrųjų savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatų patvirtinimo“. Pateikiami rodikliai atspindi kaip įgyvendinami Lietuvos sveikatos 2014–2025 m. strategijos (LSS) tikslai ir jų uždaviniai. Visuomenės sveikatos stebėsenos savivaldybėje tikslas – nuolat rinkti, analizuoti ir interpretuoti visuomenės sveikatą apibūdinančius rodiklius bei tinkamai informuoti savivaldybės politikus, siekiant efektyvaus valstybinių (valstybės perduotų savivaldybėms) bei savarankiškų visuomenės sveikatos priežiūros funkcijų įgyvendinimo savivaldybės teritorijoje. Savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaitos tikslas – pateikti pagrindinius savivaldybės gyventojų sveikatą atspindinčius rodiklius, jų dinamiką ir jų pagrindu pateikti rekomendacijas bei prioritetines kryptis savivaldybės plėtros plano siekiniams, strateginio veiklos plano priemonėms. Ataskaita parengta naudojantis viešai prieinamais sveikatos statistikos duomenų šaltiniais:

- Lietuvos statistikos departamento Oficialiosios statistikos portalu;
- Visuomenes sveikatos stebėsenos informacine sistema sveikstat.hi.lt;
- Lietuvos sveikatos rodiklių sistema SRS.

DEMOGRAFINĖ SITUACIJA

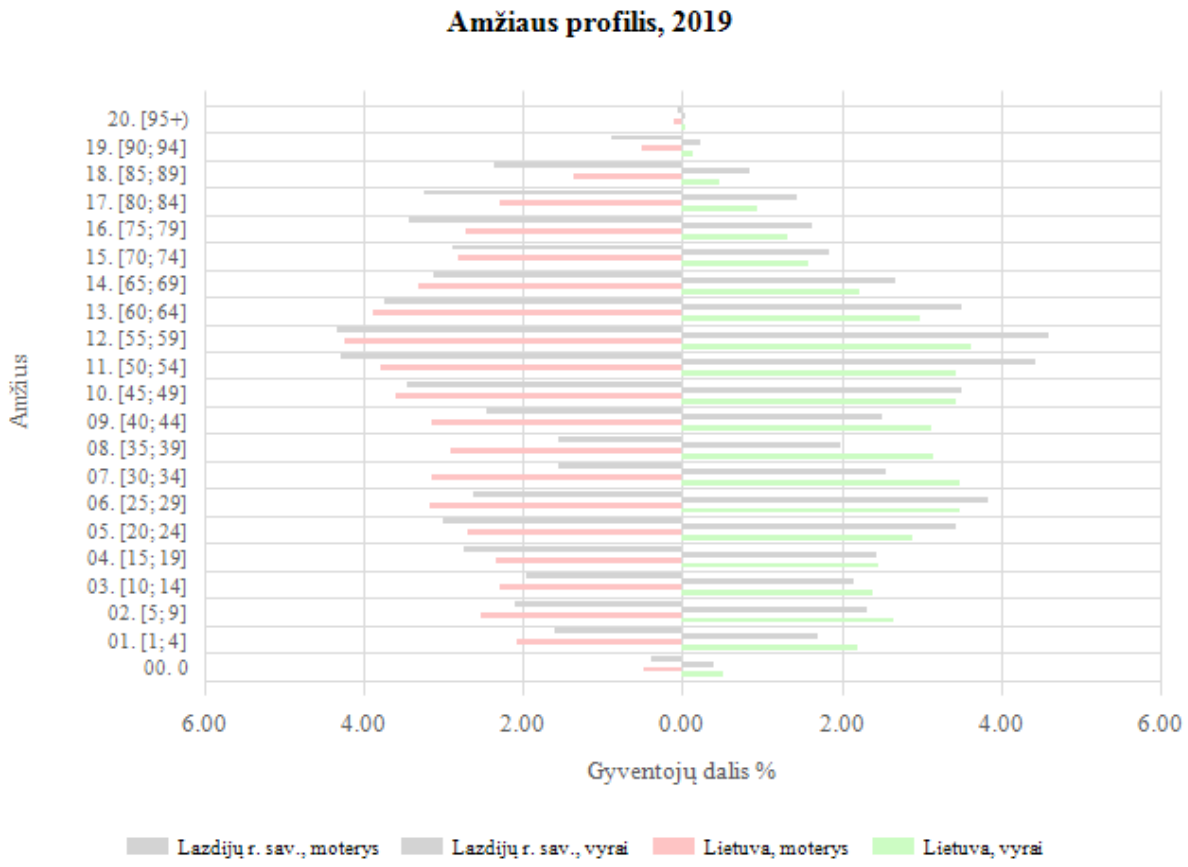

1 pav. Lazdijų r. savivaldybės demografinis medis

Lietuvos statistikos departamento duomenimis, Lazdijų rajono savivaldybėje stebimas gyventojų skaičiaus mažėjimas. 2019 m. vidutinis metinis gyventojų skaičius Lazdijų rajono savivaldybėje buvo 18510 gyventojų (48,1 proc. vyrų ir 51,9 proc. moterų). Nuo 2009 m. iki 2019 m. rajono savivaldybės gyventojų skaičius sumažėjo 4782 gyventojais.

Lazdijų rajono savivaldybėje 2019 m. vaikai (0–17 metų) sudarė 15,46 proc., 18–44 m. asmenys – 27,93 proc., 45–64 m. gyventojai – 31,89 proc., 65 m. ir vyresniojo amžiaus asmenys sudarė 24,71 proc. savivaldybės populiacijos.

Socioekonominė situacija savivaldybėje

Lazdijų rajono savivaldybėje ilgalaikis nedarbo lygis yra didžiausias šalyje. 2019 m. trijų metų slankusis rodiklis – 7,7/100 gyv., Lietuvoje – 1,9/100 gyv. Lazdijų rajono savivaldybėje aukštas ilgalaikio nedarbo lygis glaudžiai susijęs su mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą mokyklose, rodikliu (rodiklis - 323,7/1000 vaikų, Lietuvoje – 146,6/1000 vaikų). Rodiklio reikšmė daugiau kaip 2 kartus viršija respublikos rodiklį. Socialinės pašalpos gavėjų skaičius Lietuvos vidurkį viršijo daugiau kaip 3 kartus. Lazdijų rajono savivaldybėje 2019 m. nusižudė 9 asmenys. Rodiklis 2 kartus viršija respublikos rodiklį.

Sveikata savivaldybėje

Lazdijų rajono savivaldybėje 2019 m. neužregistruota pėsčiųjų, mirusių dėl transporto įvykių bei asmenų, mirusių dėl priežasčių, susijusių su narkotikų vartojimu, nebuvo registruota ir kūdikių mirties atvejų bei daugeliui vaistų atsparia tuberkulioze susirgimų (nauji atvejai).

Vertinant sergamumą tuberkulioze (A15-A19) stebimas ryškus rodiklio mažėjimas (2015 m. – 92,12/100 000 gyv., 2019 – 16,2/100 000 gyv.). Šis rodiklis 2019 m. jau yra mažesnis už Lietuvos vidurkį (Lietuvoje – 31,3/100 000 gyv.).

Standartizuotas mirtingumo nuo piktybinių navikų rodiklis 2019 m. išliko panašiame lygyje kaip ir 2018 m., tačiau jis buvo 12,5 proc. didesnis už Lietuvos vidurkį. Mirtingumo nuo kraujotakos sistemos ligų rodiklis 2019 m. buvo 1,68 karto didesnis už Lietuvos vidurkį. Nuo 2017 m. Lazdijų rajono savivaldybėje stebimas šio rodiklio mažėjimas (2017 m. - 1361,2/100 000 gyv., 2019 m. – 1258,8/100 000 gyv.).

Sergamumas II tipo cukriniu diabetu (E11) Lazdijų rajono savivaldybėje eilę metų yra didžiausias šalyje. Detali šio rodiklio analizė buvo atlikta 2018 m., todėl rodiklio pokyčiai ir tendencijos bus stebimos ir šiais metais. Lazdijų rajono savivaldybėje 2020 m. buvo pradėta ir įgyvendinta programa, skirta širdies ir kraujagyslių ligų ir cukrinio diabeto profilaktikai.

2019 METŲ LAZDIJŲ R. SVEIKATOS IR SU SVEIKATA SUSIJUSIŲ RODIKLIŲ PROFILIS

Rodiklio pavadinimas	Savivaldybės reikšmės					Lietuvos reikšmės			
	Tend.	Rod.	Kiekis	3 metų vidurkis	Sant.	Rod.	Blog.	Sritis	Ger.
Strateginis tikslas									
Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė, kai amžius 0 (HI skaičiavimai)	→	74.7	75	74.0	0.98	76.5	70.7		79.1
Išvengiamas mirtingumas proc.	→	28.2	109	28.8	0.89	31.6	40.3		22.1
1 tikslas. Sukurti saugesnę socialinę aplinką, mažinti sveikatos netolygumus ir socialinę atskirtį									
1.1. Sumažinti skurdo lygį ir nedarbą									
Savižudybių sk. (X60-X84) 100 000 gyv.	↓	48.6	9	47.4	2.07	23.5	97.8		0.0
SMR nuo tyčinio savęs žalojimo (X60-X84) 100 000 gyv.	↓	47.1	9	48.4	2.05	23.0	119.4		0.0
Bandymų žudytis skaičius (X60–X64, X66–X84) 100 000 gyventojų	↓	16.2	3	28.1	0.44	37.1	121.4		3.0
Mokyklinio amžiaus vaikų, nesimokančių mokyklose, skaičius 1000 gyv.	↑	59.8	116	60.6	1.18	50.5	173.3		35,2
Ilgalaikio nedarbo lygis, darbo jėgos %	↓	6.3	698	7.7	3.32	1.9	6.4		0.3
Gyv. skaičiaus pokytis 1000 gyv.	→	-20.0	-371	-26,3		0.0	-34.8		28.4
1.2. Sumažinti socialinę ekonominę gyventojų diferenciaciją šalies ir bendruomenių lygmeniu									
Mirt. nuo išorinių priežasčių (V00-Y98) 100 000 gyv.	↓	118.9	22	124.8	1.39	85.7	195.5		28.6
SMR nuo išorinių priežasčių (V00-Y98) 100 000 gyv.	↓	103.0	22	115.3	1.23	83.6	215.7		20.9
Mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą, sk. 1000 moksl.	↓	323.7	637	321.8	2.21	146.6	350.4		42.0
Socialinės pašalpos gavėjų sk. 1000 gyv.	↓	73.9	1368	77.6	3.20	23.1	81.9		2.0
Serg. tuberkulioze (A15-A19) 10 000 gyv. (TB registro duomenys)	↓	1.6	3	2.9	0.52	3.1	8.0		0.0
2 tikslas. Sukurti sveikatai palankią fizinę darbo ir gyvenamąją aplinką									
2.1. Kurti saugias darbo ir sveikas buities sąlygas, didinti prekių ir paslaugų vartotojų saugumą									
Asmenų, žuvusių ar sunkiai sužalotų darbe, sk. 10 000 gyv.	→	0.9	1	0.4	1.00	0.9	2.7		0.0
Traumų dėl nukritimų (W00–W19) 65+ m. amžiaus grupėje sk. 10 000 gyv.	→	131.1	60	141.0	0.90	145.7	197.2		92.6
Asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, sk. 10 000 gyv.	↑	77.7	86	77.2	1.26	61.6	146.4		31.1
Sergamumas žarnyno infekcinemis ligomis (A00-A08) 10 000 gyv.	↓	17.8	33	35.5	0.22	79.5	679.8	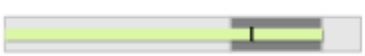	12.8

2.2. Kurti palankias sąlygas saugiai leisti laisvalaikį									
Mirt. nuo paskendimo (W65-W74) 100 000 gyv.	↓	5.4	1	8.0	1.10	4.9	24.2		0.0
SMR nuo paskendimo (W65-W74) 100 000 gyv.	↓	4.3	1	5.6	0.90	4.8	25.2		0.0
Mirt. nuo nukritimo (W00-W19) 100 000 gyv.	↓	21.6	4	17.5	1.39	15.5	73.3		0.0
SMR nuo nukritimo (W00-W19) 100 000 gyv.	↓	18.2	4	13.4	1.20	15.2	123.5	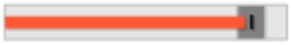	0.0
2.3. Mažinti avaringumą ir traumų kelių eismo įvykiuose skaičių									
Mirt. transporto įvykiuose (V00-V99) 100 000 gyv.	↓	5.4	1	2.6	0.70	7.7	48.5		0.0
SMR transporto įvykiuose (V00-V99) 100 000 gyv.	↓	3.9	1	2.0	0.51	7.6	58.9		0.0
Pėsčiųjų mirt. nuo transporto įvykių (V00-V09) 100 000 gyv.	–	0.0	0	5,3	0.00	2.3	13.5		0.0
Pėsčiųjų standartizuotas mirtingumas nuo transporto įvykių (V00-V09) 100 000 gyv.	–	0.0	0	9,6	0.00	2.2	11.4	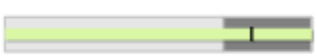	0.0
Traumų dėl transporto įvykių (V00-V99) sk. 10 000 gyv.	↓	7.0	13	6.9	1.04	6.7	16.4		0.9
2.4. Mažinti oro, vandens ir dirvožemio užterštumą, triukšmą									
Į atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių išmestų teršalų kiekis, tenkantis 1 kv. km	→	91.2	91	94.1	0.09	969.6	34386.4		29.7
Viešai tiekiamo geriamojo vandens prieinamumas vartotojams (proc.)	–	26,1	–	–	–	–	–	–	
Nuotekų tvarkymo paslaugų prieinamumas vartotojams (proc.)	–	31,2	–	–	–	–	–	–	
3 tikslas. Formuoti sveiką gyvenseną ir jos kultūrą									
3.1. Sumažinti alk. gėrimų, tabako, neteisėtą narkotinių ir psich. medžiagų vartojimą ir prieinamumą									
Mirt. nuo narkotikų sąlygotų priežasčių 100 000 gyv.	–	0.0	0	1.7	0.00	2.9	12.6		0.0
SMR nuo narkotikų sąlygotų priežasčių 100 000 gyv.	–	0.0	0	3.0	0.00	3.0	16.2		0.0
Mirt. nuo alkoholio sąlygotų priežasčių 100 000 gyv.	↑	27.0	5	19.3	1.36	19.9	79.5		0.0
SMR nuo alkoholio sąlygotų priežasčių 100 000 gyv.	↑	27.0	5	21.0	1.41	19.2	71.4		0.0
Nusikalstamos veikos, susijusios su narkotikais 100 000 gyv.	↑	43.7	44	43.2	0.59	74.1	352.2	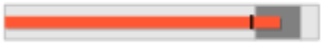	0.0
Gyv. sk., tenkantis 1 tabako licencijai	↑	192.8	18510	189.0	0.97	199.2	70.1		395.0
Gyv. sk., tenkantis 1 alkoholio licencijai	↑	162.4	18510	164.8	0.95	171.3	49.9		374.3
3.2. Skatinti sveikos mitybos įpročius									
Kūdikių, žindytų išimtinai krūtimi iki 6 mėn. amžiaus, dalis (proc.)	↑	62.1	41	61.0	1.64	37.8	6.6		62.1
4 tikslas. Užtikrinti kokybišką ir efektyvią sveikatos priežiūrą, orientuotą į gyventojų poreikius									

4.1. Užtikrinti sveikatos sistemos tvarumą ir kokybę, plėtojant sveikatos technologijas, kurių efektyvumas pagrįstas mokslo įrodymais									
Išvengiamų hospitalizacijų (IH) sk. 1 000 gyv.	→	55.6	1030	54.9	1.77	31.4	56.8		15.5
IH dėl cukrinio diabeto sk. 18+ m. 1 000 gyv.	↓	10.2	159	9.7	1.46	7.0	10.5		3.4
4.2. Plėtoti sveikatos infrastuktūrą ir gerinti sveikatos priežiūros paslaugų kokybę, saugą, prieinamumą ir į pacientą orientuotą sveikatos priežiūrą									
Slaugytojų, tenkančių vienam gydytojui, sk.	→	2.6	102	2.7	1.53	1.7	1.1		6.0
Šeimos gydytojų sk. 10 000 gyv.	↓	6.5	12	6.5	0.90	7.2	2.5		13.8
Apsilankymų pas gydytojus sk. 1 gyv.	↑	9.7	180470	9.7	1.07	9.1	11.2		6.4
Sergamumas (nauji atvejai) daugeliui vaistų atsparia tuberkulioze 10 000 gyv.	–	0.0	0	0.0	0.0	0.3	1.3		0,0
Sergamumas (nauji atvejai ir recidyvai) daugeliui vaistų atsparia tuberkulioze 10 000 gyv.	↓	0.5	1	0.9	0.83	0.6	1.4		0,0
Sergamumas ŽIV ir lytiškai plintančiomis ligomis (B20-B24, A50-A64) 10 000 gyventojų	→	0.5	1	0.2	0.25	2.0	4.9		0,0
4.3. Pagerinti motinos ir vaiko sveikatą									
Kūdikių mirtingumas 1000 gyvų gimusių	–	0.0	0	3.5	0.00	3.3	16.7		0.0
2 metų amžiaus vaikų MMR1 (1 dozė) skiepijimo apimtys	→	95,4	103	95,7	1,03	92,7	86.4		100.0
1 metų amžiaus vaikų DTP3 poliomielito ir B tipo Haemophilus influenzae infekcijos vakcinos (3 dozės) skiepijimo apimtys	→	90,1	91	91.9	0.98	91.9	66.7		100.0
Vaikų (6-14 m.) dalis, dalyvavusi dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje, %	↓	35.0	436	47.3	2.33	15.0	1.6		57.0
Vaikų, neturinčių ėduonies pažeistų, plombuotų ir išrautų dantų, dalis (proc.)	↓	16.0	228	17.2	0.77	20.7	9.8		32.3
Paauglių (15–17 m.) gimdymų sk. 1000 15-17 m. moterų	↑	7.3	2	5.2	1.87	3.9	14.0		0.0
4.4. Stiprinti lėtinių neinfekcinių ligų prevenciją ir kontrolę									
Mirt. nuo kraujotakos sist. ligų (I00-I99) 100 000 gyv.	↑	1258.8	233	1311.4	1.68	748.0	1466.6		400.8
SMR nuo kraujotakos sist. ligų (I00-I99) 100 000 gyv.	↑	939.6	233	1005.7	1.28	733.0	1467.1		575.7
Mirt. nuo piktybinių navikų (C00-C96) 100 000 gyv.	↑	426.8	79	406.2	1.48	287.8	439.9		199.4
SMR nuo piktybinių navikų (C00-C96) 100 000 gyv.	↑	307.8	79	310.4	1.13	273.5	366.2		210.0
Mirt. nuo cerebrovaskulinių ligų (I60-I69) 100 000 gyv	→	340.4	63	336.7	1.93	176.1	568.2		28.6
SMR nuo cerebrovaskulinių ligų (I60-I69) 100 000 gyv	↑	241.8	63	241.6	1.40	172.4	455.9		48.1

Serg. II tipo cukriniu diabetu (E11) 10 000 gyv.	↑	96.2	178	82.3	1.57	61.2	106.8		29.4
Tikslinės populiacijos dalis %, 2 metų bėgyje dalyvavusi krūties vėžio programoje	→	37.8	1078	35.8	0.71	52.9	18.4		73.2
Tikslinės populiacijos dalis %, 3 metų bėgyje dalyvavusi gimdos kaklelio programoje	→	57.5	2227	57.2	1.02	56.4	31.3		78.8
Tikslinės populiacijos dalis %, 2 metų bėgyje dalyvavusi storosios žarnos vėžio programoje	↑	49.4	3227	45.8	0.88	56.3	32.3		69.4
Tikslinės populiacijos dalis %, dalyvavusi ŠKL programoje	↑	49.9	2107	44.2	1.04	48.3	28.2		66.3

2 pav. 2019 Lazdijų r. savivaldybės sveikatos ir su sveikata susijusių rodiklių profilis

Atsižvelgiant į LSS iškeltus uždavinius tikslams pasiekti bei remiantis lentelėje pateiktomis rodiklių reikšmėmis, matoma, kad:

1.1. Uždavinio „sumažinti skurdo lygį ir nedarbą“ rodikliai „Savižudybių skaičius“ ir „Ilgalaikio nedarbo lygis“ ryškiai didesni nei Lietuvos vidurkis.
1.2. Uždavinio **„sumažinti socialinę ekonominę gyventojų diferenciaciją šalies ir bendruomenių lygmeniu“** rodikliai „Mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą“ ir „Socialinės pašalpos gavėjų sk.“ Lazdijų rajono savivaldybėje ryškiai didesni nei Lietuvos vidurkis, tačiau „Sergamumas tuberkulioze“ žymiai mažesnis nei Lietuvoje.
2.1. Uždavinio **„kurti sveikas ir saugias darbo bei buities sąlygas, didinti prekių ir paslaugų vartotojų saugumą“** rodikliai Lazdijų rajono savivaldybėje ryškiai nesiskiria nuo Lietuvos vidurkio.
2.2. Uždavinio **„kurti sveikas ir palankias sąlygas saugiai leisti laisvalaikį“** rodikliai Lazdijų rajono savivaldybėje ryškiai nesiskiria nuo Lietuvos vidurkio.
2.3. Uždavinio **„mažinti avaringumą ir traumų kelių eismo įvykiuose skaičių“** rodikliai Lazdijų rajono savivaldybėje ryškiai nesiskiria nuo Lietuvos vidurkio.
2.4. Uždavinio **„mažinti aplinkos užterštumą, triukšmą“** rodiklis „Į atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių išmestų teršalų kiekis“ žymiai mažesnis nei Lietuvoje.
3.1. Uždavinio **„sumažinti alkoholinių gėrimų, tabako vartojimą, neteisėtą narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimą ir prieinamumą bei azartinių lošimų, kompiuterinių žaidimų ir pan. prieinamumą“** rodikliai Lazdijų rajono savivaldybėje ryškiai nesiskiria nuo Lietuvos vidurkio.
3.2. Uždavinio **„skatinti sveikos mitybos įpročius“** rodiklis „Kūdikių, žindytų išimtinai krūtimi iki 6 mėn. amžiaus“ žymiai didesnis nei Lietuvoje.
4.1. Uždavinio **„užtikrinti sveikatos sistemos tvarumą ir kokybę, plėtojant sveikatos priežiūros technologijas, kurių efektyvumas pagrįstas mokslo įrodymais“** rodikliai žymiai didesni nei Lietuvoje.
4.2. Uždavinio **„plėtoti sveikatos infrastruktūrą ir gerinti sveikatos priežiūros paslaugų kokybę, saugą, prieinamumą ir į pacientą orientuotą sveikatos priežiūrą“** rodikliai ryškiai nesiskiria nuo Lietuvos vidurkio.
4.4. Uždavinio **„gerinti motinos ir vaiko sveikatą“** rodikliai Lazdijų rajono savivaldybėje ryškiai nesiskiria nuo Lietuvos vidurkio, tačiau „Vaikų (6-14 m.) dalis, dalyvavusi dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje“ rodiklis žymiai geresnis už Lietuvos vidurkį, o „Vaikų, neturinčių ėduonies pažeistų, plombuotų ir išrautų dantų, dalis“ yra ryškiai mažesnė už Lietuvos rodiklį.
4.5. Uždavinio **„stiprinti lėtinių neinfekcinių ligų prevenciją ir kontrolę“** rodikliai Lazdijų rajono savivaldybėje daugeliu atvejų yra blogesni už Lietuvos vidurkį.

Remiantis lentelėje (2 pav.) pateiktais rodikliais ir įvertinus savivaldybės rodiklio santykį su Lietuvos vidurkiu, matoma, jog:

1. Aštuonios rodiklių reikšmės yra geresnės už Lietuvos vidurkį (žalioji zona):
   a) Išvengiamas mirtingumas;
   b) Bandymų žudytis skaičius;
   c) Sergamumas tuberkulioze;
   d) Sergamumas žarnyno infekcinemis ligomis;
   e) Standartizuotas mirtingumas transporto įvykiuose;
   f) Į atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių išmestų teršalų kiekis;
   g) Kūdikių, žindytų išimtinai krūtimi iki 6 mėn. amžiaus, dalis;
   h) Vaikų (6-14 m.) dalis, dalyvavusi dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje.

2. Trylika rodiklių reikšmių yra prastesnės nei Lietuvos vidurkis (raudonoji zona):
   a) Mirtingumas dėl savižudybių/standartizuotas mirtingumas dėl savižudybių;
   b) Ilgalaikio nedarbo lygis;
   c) Gyventojų skaičiaus pokytis;
   d) Mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą skaičius;
   e) Socialinės pašalpos gavėjų skaičius;
   f) Išvengiamų hospitalizacijų skaičius;
   g) Išvengiamų hospitalizacijų dėl cukrinio diabeto skaičius;
   h) Paauglių (15-17 m.) gimdymų skaičius;
   i) Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų/standartizuotas mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų;
   y) Mirtingumas nuo piktybinių navikų;
   j) Mirtingumas nuo cerebrovaskulinių ligų/standartizuotas mirtingumas nuo cerebrovaskulinių ligų;
   k) Sergamumas II tipo cukriniu diabetu;
   l) Vaikų, neturinčių ėduonies pažeistų, plombuotų ir išrautų dantų, dalis.

3. Kiti rodikliai patenka į Lietuvos vidurkį atitinkančią kvintilių grupę (geltonoji zona), tačiau į juos taip pat reikėtų atkreipti dėmesį. Atkreipiame dėmesį, kad viešai tiekiamo geriamojo vandens ir nuotekų tvarkymo paslaugų prieinamumo vartotojams (proc.) rodiklių duomenis teikia savivaldybės, todėl Ataskaitoje šie rodikliai „šviesoforo“ principu neinterpretuojami (šių rodiklių palyginti su kitų savivaldybių duomenimis nėra galimybės).

SAVIVALDYBĖS PRIORITETINIŲ PROBLEMŲ ANALIZĖ

Prioritetinių problemų pasirinkimo motyvai / metodika

Lazdijų rajono savivaldybėje 2018 metais 14 rodiklių pateko į prasčiausių rodiklių grupę (raudonoji zona), 10 iš jų ir 2019 metais pateko į raudonąją zoną. 2019 metais į prasčiausių rodiklių grupę naujai pateko 3 rodikliai – „Mirtingumas dėl savižudybių/standartizuotas mirtingumas dėl savižudybių 100 000 gyv.“, „Paauglių (15–17 m.) gimdymų sk. 1000-iui 15-17 m. moterų“ ir „Vaikų, neturinčių ėduonies pažeistų, plombuotų ir išrautų dantų, dalis“. Prasčiausių rodiklių grupėje (raudonoji zona) 2019 m. neliko šių rodiklių: „Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė“, „Sergamumas tuberkulioze (A15-A19) 10 000 gyv.“, „Mirtingumas nuo paskendimo (W65-W74) 100 000 gyv.“ ir „Sergamumas daugeliui vaistų atsparia tuberkulioze 100 000 gyv.“.

Detaliai analizei, kaip prioritetinės sveikatos problemos, pasirinkti šie rodikliai:

- **Mirtingumas/standartizuotas mirtingumas dėl savižudybių;**
- **Išvengiamų hospitalizacijų dėl diabeto ir jo komplikacijų skaičius;**
- **Mirtingumas/standartizuotas mirtingumas nuo cerebrovaskulinių ligų.**

Lazdijų rajono savivaldybėje mirtingumo dėl savižudybių rodiklis 2019 m. patenka į „raudonąją“ zoną. Nuo 2016 m. stebimas šio rodiklio augimas. Standartizuoto mirtingumo rodiklis 2019 m. buvo 2 kartus didesnis už Lietuvos rodiklį.

Vertinant išvengiamų hospitalizacijų skaičių Lazdijų rajono savivaldybėje stebima, kad 2019 m. jis išliko panašiame lygyje kaip ir 2018 m., tačiau išvengiamų hospitalizacijų dėl cukrinio diabeto ir jo komplikacijų skaičius nuo 2016 m. sparčiai didėjo.

Nuo 2015 m. stebimas ryškus mirtingumo nuo cerebrovaskulinių ligų rodiklio didėjimas (2015 m. – 286,05/100 000 gyv., 2019 m. – 340,4/100 000 gyv.). Standartizuoto mirtingumo rodiklis 2019 m. buvo 40,3 proc. didesnis už Lietuvos rodiklį.

1. Prioritetinė problema. Mirtingumas dėl savižudybių

Lazdijų rajono savivaldybėje mirtingumas nuo išorinių mirties priežasčių užima trečią vietą mirtingumo priežasčių struktūroje. Savivaldybėje nuo šių priežasčių 2019 m. mirė 22 žmonės, t. y. 5,7 proc. visų mirusiųjų. Rodiklio santykis su Lietuvos vidurkiu viršijo 1,4 karto. Dėl išorinių priežasčių vyrų mirė 2,5 kartus daugiau negu moterų (15 vyrų ir 7 moterys).

Lazdijų rajono savivaldybės gyventojų mirtingumas dėl savižudybių yra 2 kartus didesnis už Lietuvos vidurkį (3 pav.). Lazdijų rajone 2019 m. nusižudė 9 asmenys, (7 vyrai ir 2 moterys).

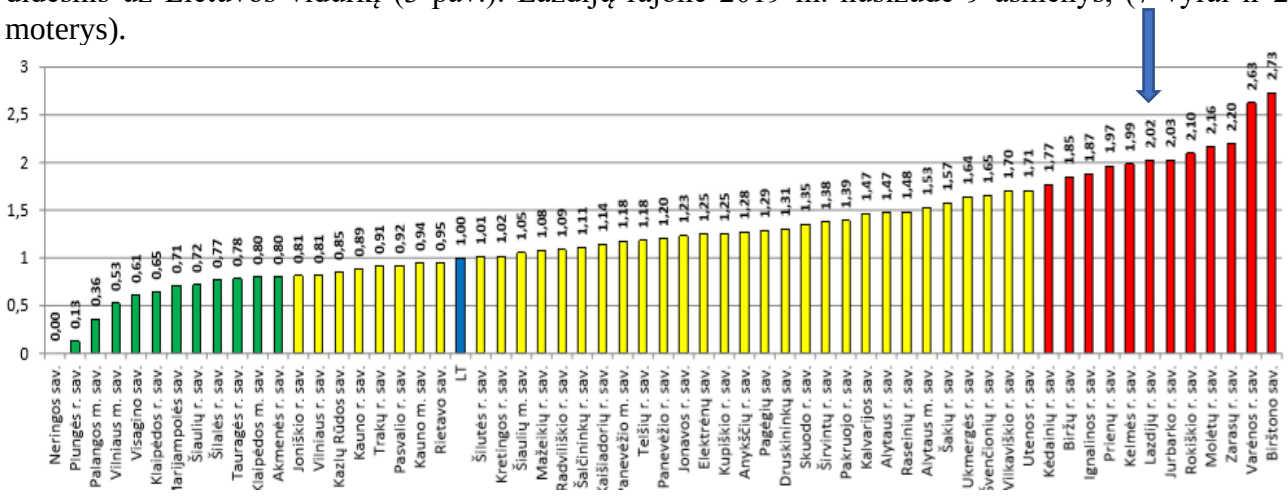

3 pav. Mirtingumas dėl savižudybių (X60 – X84) 100 000 gyv. (santykis su LT vidurkiu)
Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

Lyginant su 2016 m. laikotarpiu, 2019 m. Lazdijų rajono savivaldybėje standartizuoto mirtingumo dėl savižudybių rodiklis išaugo 60,8 proc.. Šis rodiklis buvo 2 kartus didesnis ir už respublikos rodiklį (Lazdijų raj. sav. – 47,1/100 000 gyv., Lietuvoje – 23/100 000 gyv.) (4 pav.).

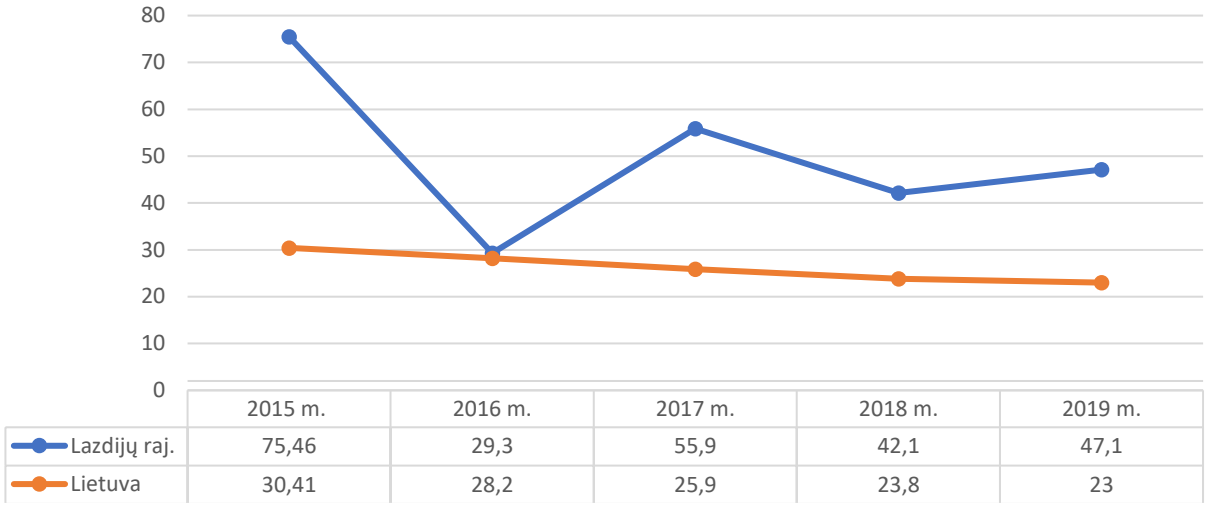

	2015 m.	2016 m.	2017 m.	2018 m.	2019 m.
Lazdijų raj.	75,46	29,3	55,9	42,1	47,1
Lietuva	30,41	28,2	25,9	23,8	23

4 pav. Standartizuotas mirtingumas dėl savižudybių (X60 – X84) 100 000 gyv.
Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

Analizuojant mirtingumo dėl savižudybių rodiklius pagal amžių, nustatyta, kad Lazdijų rajone didžiausias mirtingumo rodiklis buvo 65 m. ir vyresnių gyventojų tarpe. Šis rodiklis daugiau kaip 2 kartus didesnis už respublikos rodiklį (5 pav.).

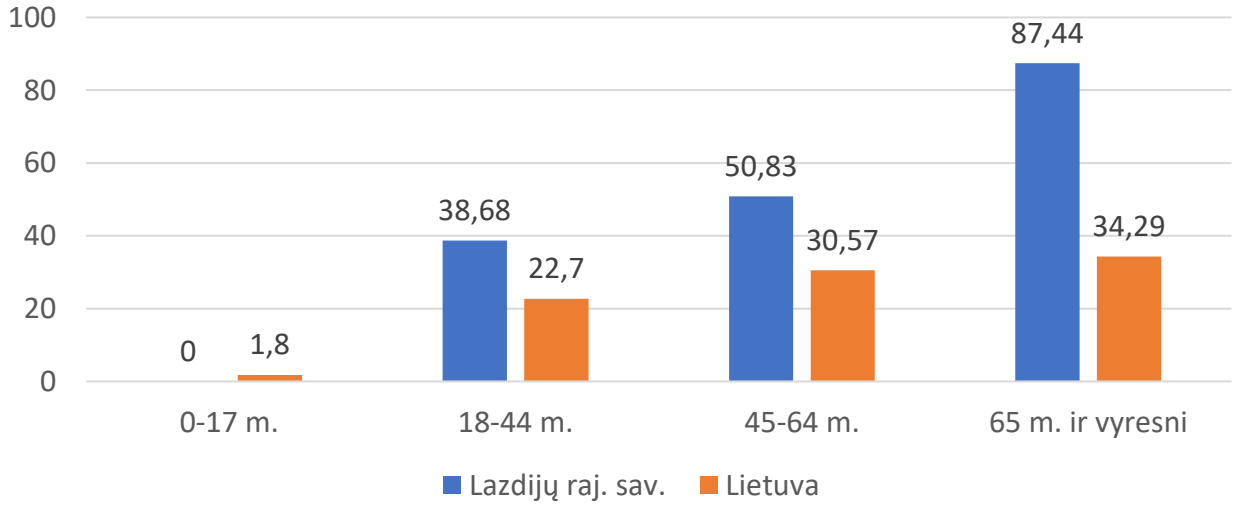

5 pav. Mirtingumas dėl savižudybių pagal amžiaus grupes 100 000 gyv. 2019 m.
Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

2. Prioritetinė problema. Išvengiamų hospitalizacijų dėl diabeto ir jo komplikacijų skaičius

Išvengiama hospitalizacija – tai hospitalizacija, kurios galima išvengti imantis prevencinių priemonių ir laiku teikiant reikiamą ambulatorinę sveikatos priežiūrą. Dalies hospitalizacijų galima būtų išvengti, jei būtų užtikrinta ambulatorinės sveikatos priežiūros veiklos kokybė bei jos prieinamumas. Išvengus stacionarinio gydymo, kuris yra vienas brangiausių, būtų sutaupoma nemažai lėšų. Išvengiamų hospitalizacijų skaičius Lazdijų rajono savivaldybėje 2019 m. išliko panašiame lygyje kaip ir 2018 m., tačiau šis rodiklis buvo beveik 2 kartus didesnis už šalies vidurkį (6 pav.).

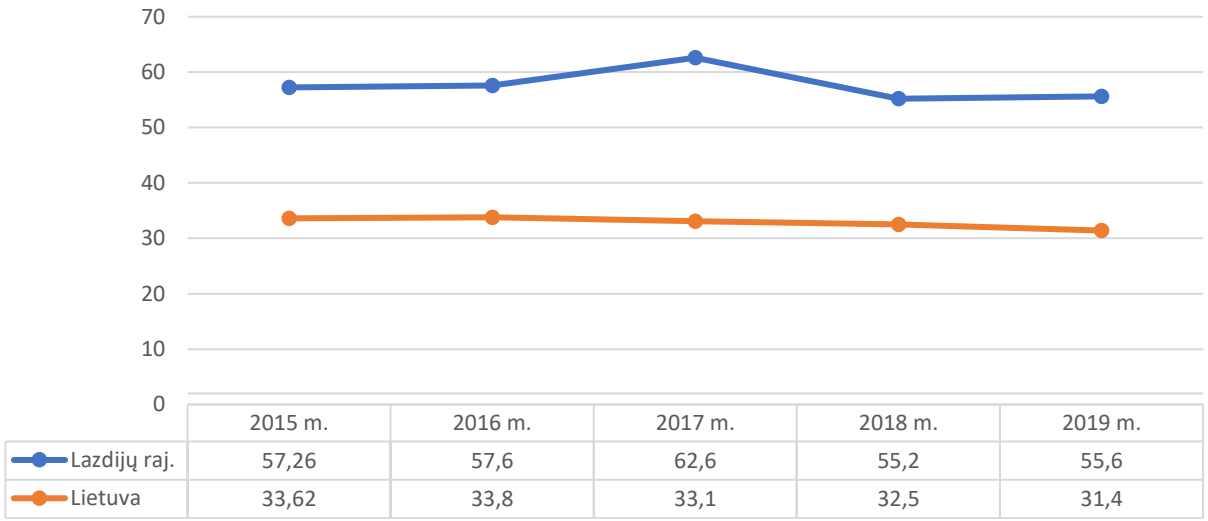

	2015 m.	2016 m.	2017 m.	2018 m.	2019 m.
Lazdijų raj.	57,26	57,6	62,6	55,2	55,6
Lietuva	33,62	33,8	33,1	32,5	31,4

6 pav. Išvengiamų hospitalizacijų skaičius 1000 gyv.
Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

Lazdijų rajono savivaldybėje 2019 m. išvengiamų hospitalizacijų dėl diabeto ir jo komplikacijų rodiklis buvo 10,2/1000 gyv. (Lietuvoje – 7/1000 gyv.). Šis rodiklis 1,5 karto viršijo Lietuvos vidurkį (7 pav.)

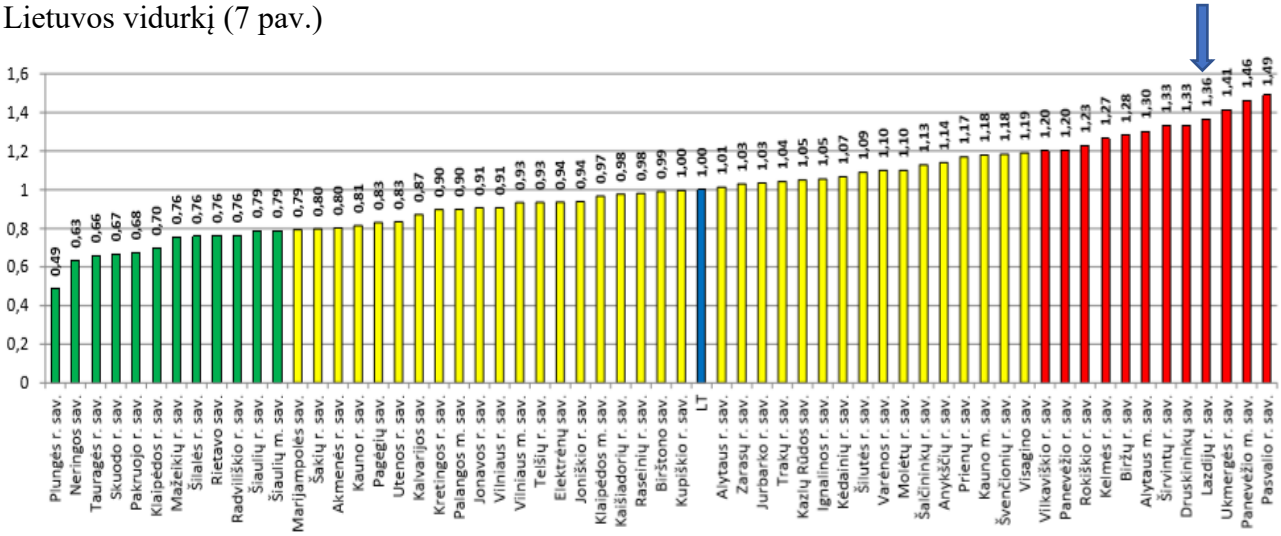

7 pav. Išvengiamų hospitalizacijų dėl diabeto ir jo komplikacijų skaičius 1000 gyv. (santykis su LT vidurkiu)
Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

Vertinant sergamumą cukriniu diabetu (E11) Lazdijų rajono savivaldybėje stebimas staigus rodiklio mažėjimas 2018 m., tačiau 2019 m. šis rodiklis padidėjo 40 proc. Lazdijų rajono savivaldybėje sergamumo II tipo cukriniu diabetu (E 11) rodiklis 2019 m. buvo 1,57 karto didesnis už respublikos vidurkį (8 pav.).

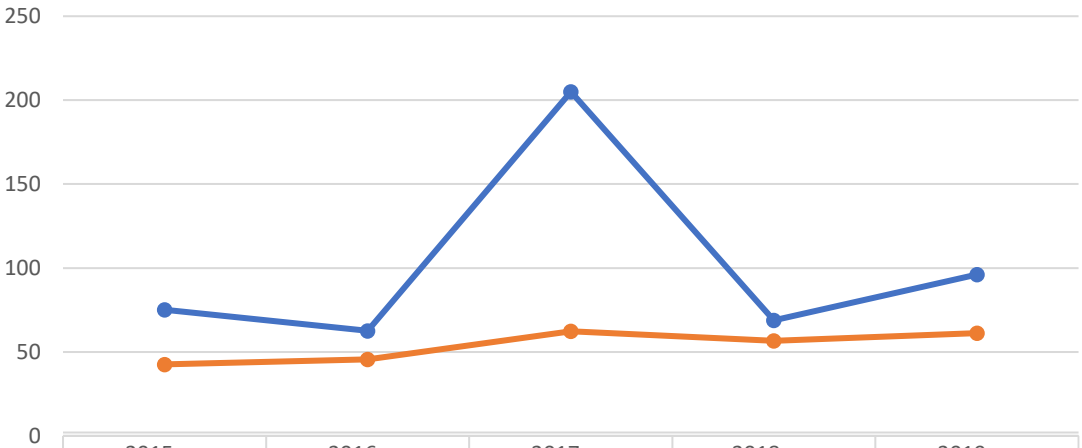

	2015 m.	2016 m.	2017 m.	2018 m.	2019 m.
Lazdijų raj.	75,1	62,6	205	68,8	96,2
Lietuva	42,6	45,6	62,3	56,6	61,2

8 pav. Sergamumas cukriniu diabetu (E11) 10 000 gyv.
Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

Vertinant išvengiamų hospitalizacijų dėl diabeto ir jo komplikacijų skaičiaus rodiklį, nustatyta, kad nuo 2016 m. Lazdijų rajono savivaldybėje rodiklis didėjo ir buvo ženkliai didesnis už Lietuvos rodiklį. Vertinant 2018–2019 m. pokytį, minėtas rodiklis Lazdijų rajono savivaldybėje padidėjo 8,5 proc. Šis rodiklis buvo 45,7 proc. didesnis už Lietuvos vidurkį (9 pav.).

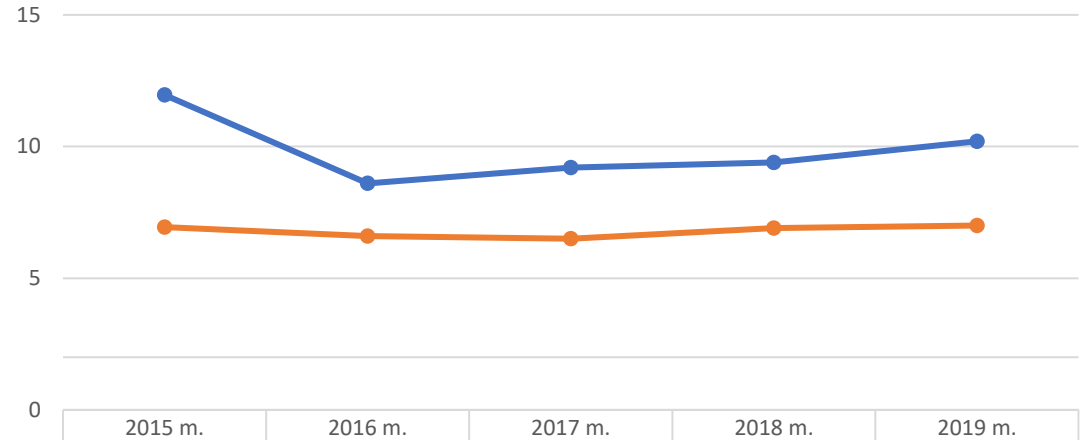

	2015 m.	2016 m.	2017 m.	2018 m.	2019 m.
Lazdijų raj.	11,96	8,6	9,2	9,4	10,2
Lietuva	6,94	6,6	6,5	6,9	7

9 pav. Išvengiamų hospitalizacijų dėl diabeto ir jo komplikacijų skaičius 1000 gyv.
Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

3. Prioritetinė problema. Mirtingumas/standartizuotas mirtingumas nuo cerebrovaskulinių ligų.

Nuo cerebrovaskulinių ligų, kurioms priklauso smegenų infarktas, intracerebrinis kraujavimas, smegenų arterijų užsikimšimas ir kt. ligos 2019 m. Lazdijų rajone mirė 63 žmonės (standartizuotas mirtingumo rodiklis – 340,4/100 000gyv., Lietuvoje – 176,1/100 000 gyv.) (10 pav.) Vertinant šalies savivaldybių rodiklius 2019 m. Lazdijų rajono gyventojų mirtingumas nuo cerebrovaskulinių ligų buvo beveik 2 kartus didesnis už respublikos vidurkį.

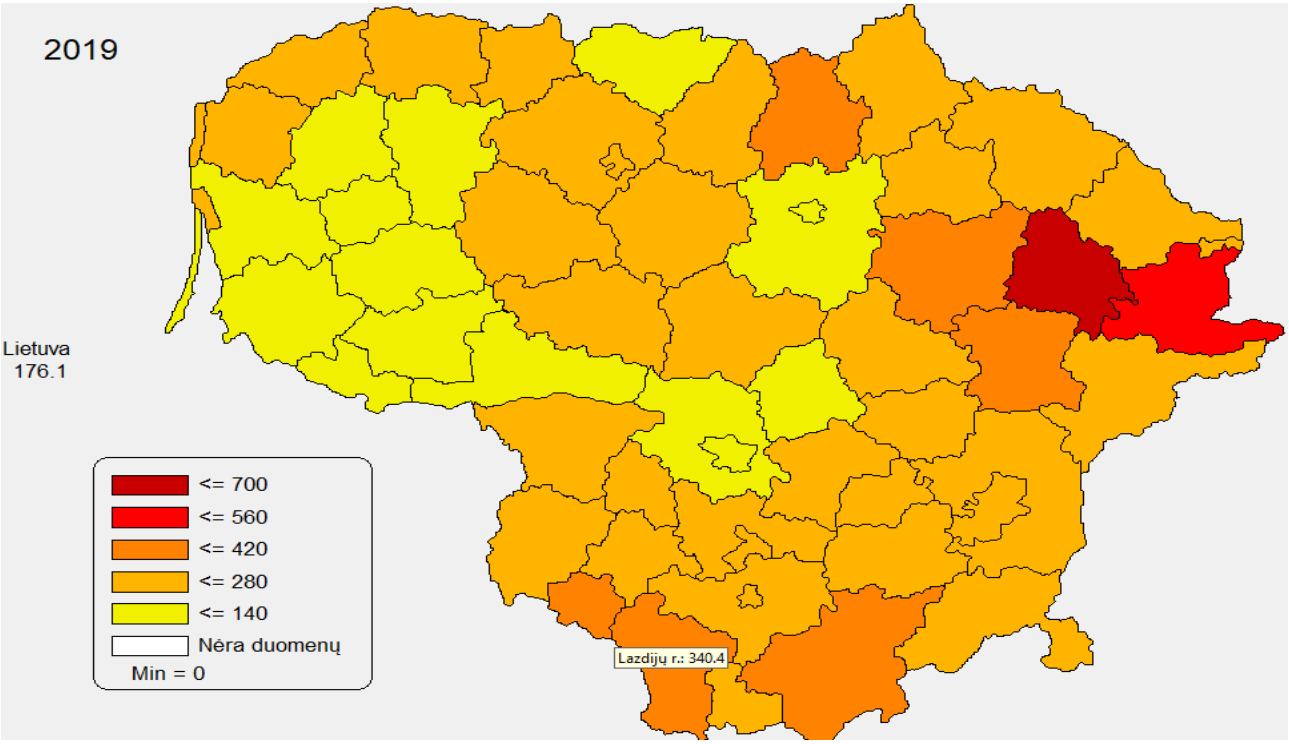

10 pav. Standartizuotas mirtingumas nuo cerebrovaskulinių ligų (I60-I69) 100 000 gyv. 2019 m.
Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

Vertinant standartizuoto mirtingumo nuo cerebrovaskulinių ligų rodiklį nustatyta, kad nuo 2015 m. rodiklis didėjo, 2017 m. - 2018 m. Lazdijų rajono savivaldybėje rodiklis išliko tokiame pačiame lygyje, tačiau 2019 m. padidėjo 10 proc. ir buvo 40,3 proc. didesnis už Lietuvos vidurkį (11 pav.).

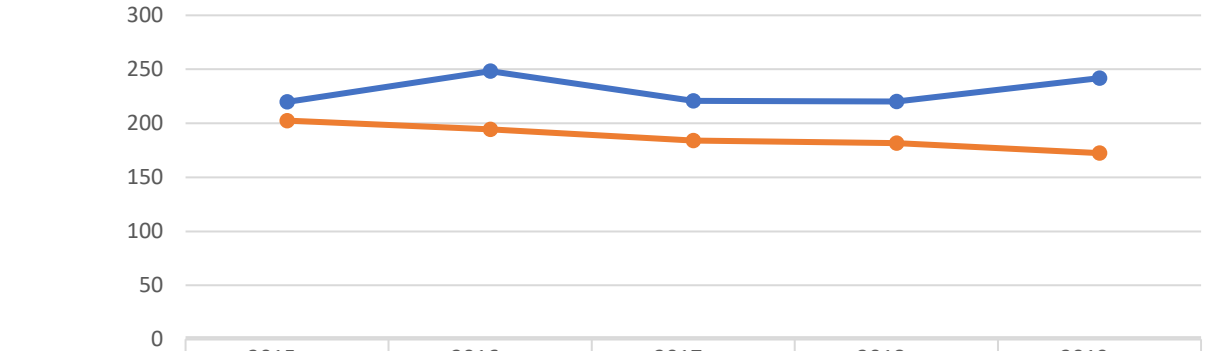

	2015 m.	2016 m.	2017 m.	2018 m.	2019 m.
Lazdijų raj.	219,8	248,3	220,7	220,1	241,8
Lietuva	202,52	194,5	183,9	181,8	172,4

11 pav. Standartizuotas mirtingumas nuo cerebrovaskulinių ligų (I60-I69) 100 000 gyv.
Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

Vertinant penkių metų sergamumą cerebrovaskulinėmis ligomis (I60-I69) Lazdijų rajono savivaldybėje ir Lietuvoje stebimas šio rodiklio didėjimas. Lyginant su 2018 m. Lazdijų rajono savivaldybėje šis rodiklis didėjo nežymiai, tačiau buvo 73 proc. didesnis už Lietuvos vidurkį (12 pav.).

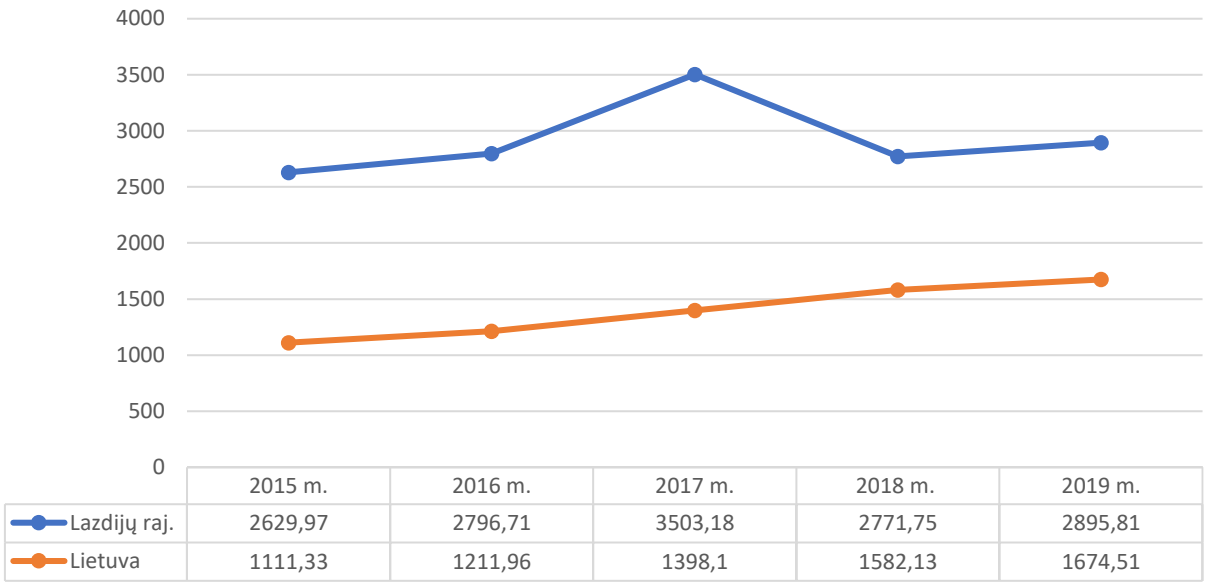

	2015 m.	2016 m.	2017 m.	2018 m.	2019 m.
Lazdijų raj.	2629,97	2796,71	3503,18	2771,75	2895,81
Lietuva	1111,33	1211,96	1398,1	1582,13	1674,51

12 pav. Sergamumas cerebrovaskulinėmis ligomis (I60-I69) 10 000 gyv.
Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

Analizuojant mirtingumo nuo cerebrovaskulinių ligų (I60-I69) rodiklius pagal amžių, nustatyta, kad Lazdijų rajone didžiausias mirtingumo rodiklis buvo 65 m. ir vyresnių gyventojų tarpe. Šis rodiklis 43,6 proc. didesnis už respublikos rodiklį (13 pav.).

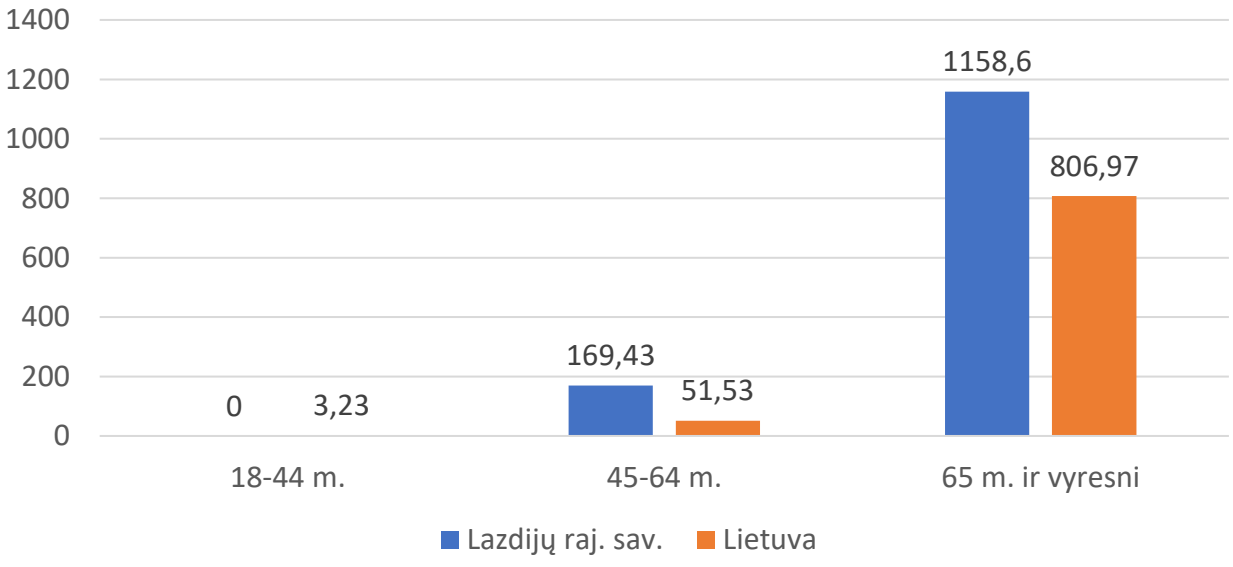

13 pav. Mirtingumas nuo cerebrovaskulinių ligų (I60-I69) pagal amžiaus grupes 100 000 gyv. 2019 m.
Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

IŠVADOS

1. Lietuvos statistikos departamento duomenimis, Lazdijų rajono savivaldybėje stebimas gyventojų skaičiaus mažėjimas. 2019 m. vidutinis metinis gyventojų skaičius Lazdijų rajono savivaldybėje buvo 18510 gyventojų. Nuo 2009 m. iki 2019 m. rajono savivaldybės gyventojų skaičius sumažėjo 4782 gyventojais. Lazdijų rajono savivaldybėje ilgalaikis nedarbo lygis yra didžiausias šalyje. Lazdijų rajono savivaldybėje aukštas ilgalaikio nedarbo lygis glaudžiai susijęs su mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą mokyklose, rodikliu. Rodiklio reikšmė daugiau kaip 2 kartus viršija respublikos rodiklį. Socialinės pašalpos gavėjų skaičius Lietuvos vidurkį viršijo daugiau kaip 3 kartus.
2. Lazdijų rajono savivaldybės gyventojų mirtingumas dėl savižudybių yra 2 kartus didesnis už Lietuvos vidurkį. Lazdijų rajone 2019 m. nusižudė 9 asmenys, (7 vyrai ir 2 moterys). Lazdijų rajone didžiausias mirtingumo rodiklis buvo 65 m. ir vyresnių gyventojų tarpe. Šis rodiklis daugiau kaip 2 kartus didesnis už respublikos rodiklį.
3. Lazdijų rajono savivaldybėje 2019 m. išvengiamų hospitalizacijų dėl diabeto ir jo komplikacijų rodiklis buvo 10,2/1000 gyv. (Lietuvoje – 7/1000 gyv.). Šis rodiklis 1,5 karto viršijo Lietuvos vidurkį. Vertinant išvengiamų hospitalizacijų dėl diabeto ir jo komplikacijų skaičiaus rodiklį, nustatyta, kad nuo 2016 m. Lazdijų rajono savivaldybėje rodiklis didėjo ir buvo ženkliai didesnis už Lietuvos rodiklį. Vertinant 2018–2019 m. pokytį, minėtas rodiklis Lazdijų rajono savivaldybėje padidėjo 8,5 proc.
4. Vertinant šalies savivaldybių rodiklius 2019 m. Lazdijų rajono gyventojų mirtingumas nuo cerebrovaskulinių ligų buvo beveik 2 kartus didesnis už respublikos vidurkį. Analizuojant mirtingumo nuo cerebrovaskulinių ligų (I60-I69) rodiklius pagal amžių, nustatyta, kad Lazdijų rajone didžiausias mirtingumo rodiklis buvo 65 m. ir vyresnių gyventojų tarpe. Šis rodiklis 43,6 proc. didesnis už respublikos rodiklį.

REKOMENDACIJOS

Politikos formuotojams

1. Siekiant kurti saugesnę socialinę aplinką, mažinti sveikatos netolygumus ir socialinę atskirtį, siūloma skatinti glaudesnį sveikatos priežiūros, socialinės apsaugos ir kitų sistemų bendradarbiavimą politiniame lygmenyje. Didinti žmonių užimtumą kuriant naujas darbo vietas.
2. Formuojant savivaldybės strategiją, būtina iškelti sveikatos stiprinimą, kaip prioritetą ir atsižvelgti į galimybę įtraukti sveikatos raštingumą į visas veiklos sritis bei politines kryptis.
3. Inicijuoti psichikos sveikatos gerinimo, fizinio aktyvumo ir sveikos mitybos skatinimo priemonių įgyvendinimą.
4. Siekiant sumažinti išvengiamų hospitalizacijų dėl diabeto ir jo komplikacijų skaičių rekomenduojama gerinti ambulatorines sveikatos priežiūros paslaugas bei didinti jų prieinamumą.
5. Didinti projektų finansavimą, kurie leistų tiesiogiai ir netiesiogiai pagerinti Lazdijų raj. gyventojų sveikatą.
6. Plėtoti fiziniam aktyvumui palankią infrastruktūrą (dviračių takų plėtra, laisvalaikio ir sveikatingumo zonų įrengimas, vandens telkinių saugumą).
7. Kelti darbuotojų kvalifikaciją, ugdyti gebėjimus sveikatos stiprinimo, ligų prevencijos ir sveikatos netolygumų mažinimo klausimais.

Specialistams

1. Skatinti gyventojus aktyviau dalyvauti visuomenės sveikatos biuro organizuojamuose sveikatinimo veiklos renginiuose (akcijose, paskaitose, užsiėmimuose).
2. Didinti gyventojų informuotumą apie psichologinių pagalbos tarnybų veiklą ir psichologinės pagalbos gavimo būdus;
3. Aktyviau vykdyti Lietuvoje patvirtintas prevencines programas (širdies ir kraujagyslių ligų, gimdos kaklelio, prostatos, storosios žarnos bei krūties vėžio), motyvuoti šeimos gydytojus labiau skatinti gyventojus dalyvauti atitinkamose programose; didinti gyventojų informuotumą apie pirminės sveikatos priežiūros svarbą, skiepus; gerinti prieinamumą gauti kokybiškas ambulatorines sveikatos priežiūros paslaugas tiek miesto, tiek kaimo gyventojams.
4. Vykdyti širdies ir kraujagyslių ligų ir cukrinio diabeto rizikos grupės asmenų sveikatos stiprinimo programą, didinti širdies ir kraujagyslių ligų rizikos grupių asmenų profilaktinę patikrą, skatinti Lazdijų rajono gyventojus stebėti savo kraujospūdį, reguliariai tirtis cholesterolio koncentraciją kraujyje, būti fiziškai aktyviems, bei rūpintis kasdiene sveika mityba.
5. Gerinti gyventojų psichikos sveikatos ir emocinį raštingumą, vykdyti visuomenės švietimą per vietines informavimo priemones, didelį dėmesį skiriant prioritetinėms sveikatos problemoms. Teikti mokslu pagrįstą informaciją apie sveikos gyvensenos principus, įgūdžių ugdymą ir ligų profilaktiką, mažinti neigiamos informacijos poveikį visuomenės sveikatai.
6. Asmens sveikatos, visuomenės sveikatos priežiūros įstaigoms nuolat konsultuoti gyventojus, turinčius sveikatos rizikos veiksnius, dėl galimybių ir būdų šiems veiksniams mažinti.
7. Didinti gyventojų informuotumą sveikatos tematika rengiant specialią dalomąją medžiagą pagal gyventojų amžiaus grupes ir poreikius.
8. Skatinti gyventojus rinktis sveikatai palankius maisto produktus, atsisakyti žalingų įpročių, išmokti valdyti stresą.

Ataskaitą parengė:
Lazdijų r. savivaldybės visuomenės sveikatos biuro
visuomenės sveikatos specialistė, vykdanti visuomenės sveikatos stebėseną
Laima Strašinskienė, tel. (8-318) 52075, el.p. laima.strasinskiene@gmail.com